

Dichter bij kunst

'Dichter bij kunst' was een project dat op een bijzondere manier, namelijk via kunst, de aandacht van de maatschappij wou vestigen op autisme. Het was de bedoeling een creatieve dialoog tot stand brengen tussen kunst en autisme, tussen hedendaagse kunstenaars en kunstenaars met autisme, tussen poëzie en kunst. Het wou de gevestigde culturele horizon verruimen en een pleidooi houden voor het erkennen en respecteren van de individualiteit van het artistiek werk van mensen met autisme.

Het project was het eerste groot project van de vzw 'Hikari kunst- en cultuurforum' in samenwerking met de vzw 'Opleidingscentrum Autisme Theo Peeters', de vzw 'Het Anker', de vzw '(W)onderweg' en 'Asociación Autismo Burgos' (Spanje).

De tentoonstelling vond plaats in de cultuurfabriek en was opgebouwd uit drie delen.

In een eerste ruimte werd de reizende tentoonstelling 'La otra mirada' voorgesteld. Deze driejaarlijkse internationale collectie van beeldende kunst gemaakt door mensen met autisme uit alle hoeken van Europa werd samengesteld door 'Autismo Burgos'.

Vervolgens waren enkele buitenlandse kunstenaars met autisme te gast. Gilles Trehin kwam zijn wonderlijke creatie 'Urville' voorstellen, Catherine Mouet haar repetitieve composities. Het artistiek werk van Christophe Pillault heeft niemand onberoerd gelaten.

Tenslotte was er het werk dat is ontstaan uit de samenwerking tussen de hedendaagse kunstenaars Fred Bervoets, Jan Demeulemeester, Walter Goossens, André Honnay en de kunstenaars met autisme die deelgenomen hebben aan de workshops in Ronse en Antwerpen, met name Ellen Claeys, Piet Desloover, Vladimir Plesivac, Eva Lootens, Sabine Van Oppens, Dieter Van Uytvanghe, Jeroen Marico, Christel Peersmans, Kathleen Bosman, David Kostenbaum, Jeroen De Ley, Roel Tambuyser, Jan Wellens, Veerle Vannitsen, Dominique Dumortier, Mark Sterkmans, Jan Singelijn, Mattias De Winter en Raf De Raes. Het resultaat van deze creatieve ontmoeting was heel verscheiden maar boeiend beeldend werk waarvan u in de online tentoonstelling een overzicht krijgt.

Enkele teksten uit de catalogus samengesteld nav de tentoonstelling 'Dichter bij kunst':

1. **Theo Peeters: Autisme en deze tentoonstelling**
2. **Gilles Trehin: 'Bonjour, je m'appelle Gilles Trehin'**
3. **Catherine Mouet: 'Voir le monde comme un puzzle'**

1. Theo Peeters: Autisme en deze tentoonstelling

Enkele notities over autisme

Vele mensen die het woord autisme horen, blijven de associatie maken met één symptoom: 'in zichzelf gekeerd' zijn, terwijl dit slechts één mogelijk, maar niet noodzakelijk aspect is van drie groepen kenmerken die samen dienen aanwezig te zijn. In de vakliteratuur spreekt men dan van 'de triade': speciale moeilijkheden bij de ontwikkeling van communicatie, sociaal begrip en een andere ontwikkeling van de verbeelding.

Autisme wordt door de Wereldgezondheidsorganisatie en de Amerikaanse Psychiatrische Vereniging aanzien als een 'pervasieve ontwikkelingsstoornis'. Dat betekent dat verschillende domeinen van de ontwikkeling tegelijkertijd geraakt zijn van bij de geboorte, of van heel vroeg in het leven. Je kunt mensen met autisme wel helpen bij het ontwikkelen van 'levenskwaliiteit', maar je kunt niet van autisme 'genezen'. Je moet er mee leren leven, autisme is levenslang.

Bij wijze van situering vermelden wij eveneens dat autisme kan samengaan met alle niveaus van intelligentie. Iemand met een verstandelijke beperking heeft een tragere ontwikkeling doorgemaakt dan normaal, maar wezenlijk heeft hij communicatie, sociaal begrip en verbeelding ontwikkeld zoals iedereen. Het gaat alleen om een 'kwantitatief' verschil, de ontwikkeling was alleen vertraagd.

Als autisme samengaat met een verstandelijke beperking, dan is de ontwikkeling van communicatie, sociaal begrip en verbeelding niet alleen vertraagd, maar ook 'anders'.

Marc Segar, een volwassene met autisme, doctoraat in biochemie, publiceerde een boekje: 'Coping. A survival guide for persons with autism or Aspergersyndrome', een overlevingsgids voor mensen met autisme of het syndroom van Asperger.

Op het einde van zijn inleiding zegt hij: 'als ik autisme in één zin moet samenvatten, dan is het: *mensen met autisme moeten proberen wetenschappelijk te begrijpen wat andere mensen intuïtief begrijpen.*'

Even bloemlezen uit zijn overlevingsgids.

Over 'oogcontact' zegt hij onder meer:

'Oogcontact is moeilijk omdat het niet gemakkelijk is om te weten of je iemand te veel oogcontact geeft of te weinig wanneer ze tegen je spreken.

Terwijl mensen niet aan het spreken zijn en wanneer je niet tegen hen spreekt, is het meestal het beste om hen niet aan te kijken. Dit omdat mensen veelal uit hun ooghoek kunnen zien dat je naar hen kijkt en dit kan hen ongemakkelijk maken, waardoor ze achter je rug over jou zouden kunnen spreken. Het controleren van je blik kan misschien moeilijk voor je zijn, maar het is alleszins niet onmogelijk.

Wanneer je wijst naar iemand, terwijl je tegen iemand anders over hem spreekt, kan dit onbeleefd lijken wanneer die iemand het merkt. Wanneer je ruzie maakt met iemand terwijl je oogcontact maakt met hem, kan dit zeer agressief overkomen. Probeer niet te wijzen naar mensen, het zal je helpen om uit de moeilijkheden te blijven.

Wanneer je tegen iemand spreekt of wanneer iemand je aanspreekt, word je verondersteld om naar hem of haar te kijken, terwijl je de volgende zaken in je hoofd houdt: naar iemand kijken voor minder dan een derde van de tijd kan communiceren dat je ofwel verlegen bent (wanneer je blijft omlaag kijken) ofwel oneerlijk (wanneer je zijdelings kijkt).

Naar iemand kijken voor meer dan twee derde van de tijd kan communiceren dat je hem wel mag (als je naar het hele gezicht kijkt) of dat je agressief bent (als je hem recht in de ogen kijkt).

Naar iemand de hele tijd kijken, constant en ononderbroken oogcontact geven, kan twee dingen betekenen: ofwel daag je hem uit (de agressieve blik), ofwel ben je verliefd op hem (de intense blik). In andere culturen kan het ook vriendschap symboliseren.

Gefixeerd oogcontact kan ons afleiden als we proberen te spreken.'

Dit als korte illustratie van: '*...we moeten proberen wetenschappelijk te begrijpen wat andere mensen intuïtief begrijpen.*'

U begrijpt dat wie autisme heeft én een verstandelijke beperking het nog moeilijker heeft om ons 'normaal' gedrag te begrijpen.

In het begrijpen van autisme zijn we de laatste jaren in een nieuwe, uiterst boeiende periode terechtgekomen. Toen ik me dertig jaar geleden voor het eerst met autisme ging bezighouden, las ik de wetenschappelijke literatuur. Maar ergens had ik de indruk dat ik nog meer leerde door naar de verhalen van de ouders van kinderen met autisme te luisteren. Nu maak ik iets gelijkaardigs mee. Ik leid de v.z.w. 'Opleidingscentrum voor Autisme' en doe dus mijn best om op de hoogte te blijven van wetenschappelijke informatie. Maar weer heb ik de indruk meer over autisme te leren door boeken en artikels te lezen, geschreven door hoogbegaafde mensen met autisme zelf (Temple Grandin, Thérèse Joliffe, Gunilla Gerland, Van Dalen, Dominique Dumortier en anderen).

Deze hoogfunctionerende mensen met autisme verenigen zich op internationaal niveau via Internet en spreken meer en meer over hun 'andere cultuur'. En dat ze in hun 'anders zijn' willen gerespecteerd worden. In de toekomst zullen juist zij ons meer kunnen bijstaan in de begeleiding van mensen die autisme en een verstandelijke beperking samen hebben.

Men heeft me gevraagd een kort artikel te schrijven. Toch wil ik enkele mensen met autisme citeren.

Wij zeggen vaak dat mensen met autisme een gebrekkige empathie hebben, een gebrekkige 'theory of mind', de moeilijkheid om emoties en intenties te begrijpen achter onze gedragingen.

'Het feit dat zogenaamd normale mensen, of hoe moet ik ze noemen, gedacht hebben dat ze precies weten hoe alle menselijke wezens functioneren, is één van de meest kwetsende dingen uit mijn leven: dat deze mensen een model hebben gehad, waarin ze mij probeerden te passen. En dat ze ook absoluut overtuigd waren dat hun model het enige bestaande model was. Het is daarom dat ze me vertelden hoe ik me moest gedragen om vooral niet verschillend te zijn. Ze hebben zich nooit voorgesteld dat ik verschillend van hen zou kunnen functioneren en ze hebben nooit kunnen raden wat ik voelde. Gebrek aan empathie, of wat?' (Gunilla Gerland)

Jim Sinclair drukt iets gelijkaardigs uit als hij zegt:

'Op een bepaalde manier ben ik slecht uitgerust om te overleven in deze wereld, zoals een buitenaards wezen dat gestrand is zonder oriëntatiehandboek. Maar mijn persoon is intact. Ik vind een grote waarde en zin in mijn leven en ik heb niet de wens om van mezelf genezen te worden. Wanneer je me zou helpen, probeer me dan niet te veranderen zodat ik me zou aanpassen aan jouw wereld. Probeer me niet op te sluiten in een klein deeltje van de wereld dat je kan veranderen om er mij in te passen. Geef me de waardigheid om me te ontmoeten op mijn eigen voorwaarden. Erken dat we gelijkwaardig vreemd zijn voor elkaar, dat mijn manier van zijn niet alleen maar een beschadigde versie is van de jouwe... Werk met me mee om bruggen te bouwen tussen ons.'

Meer en meer hoogbegaafde mensen met autisme gebruiken het beeld van 'die andere cultuur van ons' die zij wetenschappelijk moeten bestuderen en vragen van ons hetzelfde studie-engagement en wetenschappelijkheid als wij autisme bestuderen.

Temple Grandin, (vrouw met autisme, veearts, professor aan de universiteit van Colorado) schrijft hoe moeilijk ze het heeft als ze veel mensen samen ziet en probeert te begrijpen wat die doen. Ze zegt: *'dan voel ik me een antropoloog op Mars'*.

'Sociale interacties die vanzelfsprekend zijn voor de meeste mensen, kunnen onoverkomelijk moeilijk zijn voor mensen met autisme. Als kind was ik net zo'n dier zonder een instinct om me te leiden. Ik moest alles leren via vallen en opstaan. Ik was altijd aan het observeren, ik probeerde steeds voor mezelf uit te maken hoe ik me het best kon gedragen, maar het lukte nooit. Over elke sociale communicatie moest ik nadenken. Als andere studenten gek waren van de Beatles, noemde ik hun gedrag een ISF, een interessant sociologisch fenomeen. Ik was een wetenschapper die probeerde uit te maken hoe de inboorlingen zich gedroegen. Ik wou meedoen maar ik wist niet hoe.'

Als je aan deze begaafde mensen met autisme denkt, kun je je afvragen: lijden zij aan een pervasieve ontwikkelingsstoornis of zijn ze vertegenwoordigers van een ander cultuur? Ik denk beide: pervasieve ontwikkelingsstoornis omdat ze zoveel moeite hebben om met ons te overleven, ze hebben onze pervasieve hulp nodig.

Vertegenwoordigers van een ander cultuur, zeker ook: zij hebben andere hersenen, zij verwerken de informatie van onze zintuigen op een andere manier.

En wij, wat zijn wij?

Op Internet noemen de begaafde mensen met autisme ons: de wezens met 'het neurotypische gedrag'. Ze openden een website: een centrum voor de studie van het 'neurotypische gedrag'.

Eén van hen zei dat het hoog tijd is dat er een behandeling wordt uitgevonden tegen 'normaliteit', tenslotte is het een conditie die veel vaker voorkomt dan autisme.

Dit waren enkele notities over autisme.

Kunst en autisme dan?

Opnieuw enkele notities.

Van mensen met autisme wordt gezegd dat ze bijzondere moeilijkheden hebben om een veelheid van waarnemingen en indrukken tot een éénheid te verwerken, dat ze een eerder caleidoscopische kijk op het leven hebben. Daar moet ik aan denken, nu men me vraagt een inleiding te schrijven op het plastisch werk van mensen met autisme. Het is een fascinerend thema, maar eigenlijk slaag ik er niet in mijn indrukken tot een eenheid te verwerken, ik blijf er een caleidoscopische kijk op hebben. Vandaar dat ik er de voorkeur aan geef met 'notities' te werken. Dit was notitie nummer één.

Ik las ooit het boek 'The painted word' (Het geschilderde woord) over conceptuele kunst en ander vormen van hedendaagse plastische bedrijvigheid waarin over expressievormen gesproken wordt die het vooral van de uitleg moeten hebben. Zoiets wordt gevaarlijk. Als voor plastisch werk het woord belangrijker wordt dan het beeld, de rationele uitleg belangrijker dan het aanvoelen, dan klopt er iets niet. Het is dan ook zeker niet de bedoeling dat ik het grafische werk op deze tentoonstelling ga 'uitleggen'. Wat u ziet en daarbij aan ontroering voelt is het belangrijkste.

Ik wil dat mijn woorden 'de magie' niet verbreken, maar helpen oproepen.

'Voorzieningen voor een autist? Hier kunnen wij u niet helpen, meneer, gelieve u te wenden tot het Ministerie van Cultuur...'

Dat hoorde ik vijftig jaar geleden.

Autisten zijn artiesten: die verwarring.

En nu, vijftig jaar later, opnieuw de vraag: 'zijn autisten artiesten?'

Zijn alle 'gewone' mensen goede schilders? Slechte enkelen, anderen zijn eerder creatief elk in hun domein, nog anderen zijn helemaal niet creatief. Bij de mensen met autisme zijn goede schilders en tekenaars even uitzonderlijk.

Hoewel.

We weten van mensen met autisme dat ze 'visuele denkers' zijn. Als Temple Grandin plannen maakt, als begaafde autistische tekenaars ontwerpen, dan schijnen ze hun onderwerp onmiddellijk in drie dimensies te zien, in zijn geheel, alle details tegelijk. Ze schijnen zo gemakkelijk tot dat 'beeld' toegang te krijgen dat ze de tekeningen met om het even welk detail kunnen aanzetten.

Ook schijnt het autisme een bepaalde soort onderwerpen 'op te dringen'. Er zijn doorgaans opvallend veel tekeningen van vliegtuigen, treinen, gebouwen, steden. Kiezen zij het onderwerp. Worden zij door het onderwerp uitverkoren? Noemen wij dat laatste niet 'muze'? Heb je naast de gewone 'muze' de buitengewone 'auti-muze'...?

Vijftig jaar geleden gaf ik les aan 'schilders-in-leertijd'. Die zagen toen tekeningen van Nadia, een meisje met autisme. Op de leeftijd van drie, vier, vijf jaar maakte ze tekeningen waarop mijn studenten jaloers waren. Hoe kon dat nu? Wat doen wij hier nog op deze kunstschool? Kunnen wij ook niet een beetje autistisch worden en dat peil halen, die beheersing van lijnen, de intensiteit waarmee ze bij haar onderwerp betrokken leek, de moeiteloosheid waarmee ze van perspectief kon veranderen.

Als het waar is dat kinderen tekenen wat ze weten, dan zou Nadia een IQ van boven de honderdvijftig hebben, een genie zijn.

Maar zij communiceerde in werkelijkheid niet of nauwelijks en had een lage verstandelijke leeftijd. Grafisch talent en IQ kunnen zich dus los van elkaar ontwikkelen.

Nadia leek eerder te tekenen wat zij zag, intens zag, dan wat zij wist. Hoe meer ze leerde communiceren, hoe meer ze ons leerde begrijpen, hoe 'gewoner' haar tekeningen werden. 'Language has first spoiled drawings and then swallowed it up completely'.

Nadia tekende niet om via haar tekeningen te communiceren met anderen. Zij tekende nog minder om applaus, om succes. Zij deed het voor zichzelf. In die zin zijn haar tekeningen pure 'art brut', in Jean Dubuffets betekenis, of 'outsider art': werk dat ontstaat uit authentieke innerlijke gedrevenheid, werk dat 'moest gemaakt worden', niet gedictieerd door esthetische normen die gesuggereerd zijn door anderen. Het feit dat zoveel formidabele tekeningen van mensen met autisme op 'wegwerppapier', op gedrukte bladen en ander 'vergankelijk' materiaal terechtkomen, onderstreept de niet-utilitaire bekommernis. Al heb je natuurlijk af en toe mensen met autisme die van hun talent een 'métier' maken.

'Heeft u, meneer Peeters, niet vaak geschreven dat mensen met autisme moeilijkheden hebben met het ontwikkelen van verbeelding... En kunt u die stelling handhaven bij het zien van het werk in deze tentoonstelling?'

'Kijk, meneer Jacobs, u moet het zien als volgt. Als wij over verbeelding spreken, bedoelen we daarmee afstand nemen van de gewone werkelijkheid om een andere werkelijkheid te creëren, zoals in een roman, zoals in een schilderij... De problemen van mensen met autisme hebben te maken met het ontwikkelen van verbeelding in de meest elementaire betekenis van het woord: de letterlijkheid overstijgen en zo de abstracties begrijpen van taal en sociaal gedrag (het woord 'pijp' is geen pijp, een traan is geen verdriet - wij voegen de betekenis toe). Omdat dit soort van verbeelding zo gewoon is, hebben wij er geen oog meer voor, wij begrijpen niet meer wat een wonder het is om iets te laten zijn wat het is, zonder er een betekenis aan toe te voegen.

Wij beseffen vaak niet meer hoe buitengewoon het gewone is, we hebben het normale gebanaliseerd.

Mensen met autisme die een erg letterlijke instelling hebben op de werkelijkheid hebben het vaak moeilijk om te begrijpen dat klanken en dingen (prenten, geschreven woorden, lichaamstaal, sociaal gedrag...) een verwijzende functie hebben. Die moeilijkheden zijn niet absoluut, het is geen kwestie van wel-niet, wit-zwart, ze hebben hier moeilijkheden die groter zijn dan hun verstandelijk niveau laat vermoeden. Zo zie je die moeilijkheden vaak op voorwerpniveau, prentniveau, woordniveau. Heel wat mensen met autisme met een wat hogere verstandelijke leeftijd leren dus wel woorden gebruiken, leren wel elementaire principes van sociaal gedrag. Maar ook op dit hoger niveau zie je ongewone problemen die te maken hebben met hun letterlijke instelling. Zo hebben ze moeilijkheden met woorden die te figuratief gebruikt worden ('jouw ogen van kristal') of sociale situaties die te wisselend zijn en in elkaar overvloeien... Verder wil ik hierover niet uitweiden: het leidt teveel af van het eigenlijke onderwerp.

In verband met hun plastisch werk zie je die letterlijke instelling ook terug. Meestal creëren ze geen wereld die anders is dan de onze, maar schijnen een meer dan gewone 'liefde' op te brengen voor wat wij niet meer zien.

Auteur Robert Fromberg over zijn autistische broer (ik citeer vrij):

'Steve neemt in vele opzichten het gezichtspunt van een kunstenaar over. Als hij naar een fles kijkt, dan neemt hij de vorm waar, niet dat er mayonaise in zit. Net als een kunstenaar heeft Steve zijn eigen normen naast gebruik of betekenis om te bepalen wat een voorwerp de moeite waard maakt. Als ik verhalen schrijf tracht ik ook dit standpunt aan te houden. Ik tracht waar te nemen en te registreren in plaats van te bewijzen, ik probeer de handelingen en karakters voor zich te laten spreken. In kunst en literatuur put ik vreugde uit heel wat dingen buiten betekenis, zoals de kleur van dingen en de klank van woorden. Wat dat betreft heb ik heel wat aan Steve te danken...'

Soms 'zien' wij de dingen niet meer, zijn we te zeer in de ban van het begrijpen. Mensen met autisme zijn vaak veel minder 'gehinderd door de betekenis' en nemen daardoor ook anders waar dan wij. Sommigen slagen erin die zuivere waarneming dan ook gestalte te geven.

De intense betrokkenheid bij het onderwerp fascineert me.

Misschien is onze waarneming niet 'vrij' genoeg meer, omdat wij altijd maar zoeken naar samenhang 'achter der dingen oppervlak'. Wij hebben een natuurlijke neiging tot betekenis toevoeging, tot interpretatie. Bij mensen met autisme lijkt de waarneming daardoor meer 'ongebonden', en in een bepaalde zin daardoor ook rechtstreekser, 'vrijer'.

De volgende analogie is misschien gewaagd, maar om die intensiteit te begrijpen, denk ik terug aan een gesprek ooit met een expert marathonloper. Ik vroeg hem wat zijn geheim was. Hij antwoordde dat ik hem waarschijnlijk niet zou geloven, maar dat hij het best liep als zijn geest 'vrij' was, dit wil zeggen: als hij de hele wereld kon uitschakelen en nog alleen aan lopen kon denken.

Een aantal mensen met autisme lijken me (net als geïnspireerde kunstenaars) de mogelijkheid te hebben zich af te sluiten van irrelevante prikkels en tot een soort symbiose te komen met hun onderwerp. De intensiteit waarmee draaiende wielletjes beleefd worden, de intensiteit waarmee Nadia, Jessy Park, Stephen Wiltshire, Gilles Trehin, Lisa Perini en alle

mensen met autisme die aan deze tentoonstelling hebben meegewerkt, zich betrokken voelden bij hun onderwerp. Zij tekenen en schilderen het best als hun geest 'vrij' is, net zoals de marathonloper loopt. Niet ondanks hun autisme, maar dank zij hun autisme.

Mensen met autisme lijken niet alleen anders te 'zien', hun hele zintuiglijkheid werkt anders: het horen, het ruiken, het smaken, het bevoelen. Vaak wordt die andere zintuiglijkheid geassocieerd met problemen: overgevoeligheden, ondergevoeligheden ('haarknippen' doet pijn, een panty die aanvoelt als schuurpapier, achtergrondgeluiden niet kunnen uitgesloten worden, het geluid van een boormachine die de acute pijn veroorzaakt van een middenoorontsteking). Maar diezelfde zintuiglijkheid kan ook een bron zijn van intens plezier: *'in de handen van anderen een hel, maar onder mijn eigen controle: mijn privé-hemel...'* (vrij geciteerd naar Donna Williams).

Ik heb de indruk dat tijdens het wordingsproces van deze tentoonstelling begeleiders en de 'gewone' kunstenaars op een zeer geïndividualiseerde manier de voorwaarden hebben geschapen om een 'privé-hemel' te scheppen. De kunstenaars met autisme lijken meer dan gewoon genoten te hebben van het roeren en strijken van de verf, het werken met het penseel, de zaligheid van bepaalde kleuren...

Immers, ik citeer Therese Joliffe, een vrouw met autisme met een doctoraat in autisme:

'De realiteit is voor iemand met autisme een verwarrende, overlappende massa van gebeurtenissen, mensen, plaatsen, geluiden en indrukken. Er lijkt geen duidelijke grens, orde of betekenis te zijn. Een groot gedeelte van mijn leven breng ik door met het proberen een patroon te vinden achter dit alles.'

Wie chaos beleeft, moet uit die chaos gehaald worden om moeilijke dingen te leren of topprestaties te leveren. In onze vormingen benadrukken we steeds dat er eerst aan een aantal randvoorwaarden moet voldaan worden om topprestaties te leveren, geen 'Procrustesmethode'.

U weet wel: Procrustes, een Griekse mythologische figuur, had thuis een bed van een bepaald formaat. Als hij gasten ontving, legde hij ze eerst in dat bedje. Hadden ze te lange benen dan kapte hij er een stuk af, te korte benen dan rekte hij ze uit tot ze de juiste lengte hadden. Een vreemd concept van gastvrijheid, maar jammer genoeg ééntje dat je ziet in allerlei 'crea-activiteiten' in het onderwijs: mensen met autisme moeten zich aanpassen aan de gewone methodes.

In een 'autismevriendelijke' omgeving doen we het andersom: we proberen onze methodiek aan autisme aan te passen. Dit is ethisch meer verantwoord. Het is ook dit ethisch uitgangspunt dat aan het project 'dichter bij kunst' een meerwaarde geeft.

Tijd en omgeving werden voorspelbaar gemaakt, materiaal werd op voorhand geordend.

Voor deze en andere aanpassingen waren de begeleiders een soort tolk tussen de mensen met autisme en de 'gewone' kunstenaars.

Ook de zintuiglijke omgeving werd voor elk individu aangepast: het soort materiaal, de kleuren, een rookvrije omgeving, de grootte van de doeken.... Moeilijkst leek nog het beheersen van de woordenvloed, de 'logoree' (de diaree met woorden). Iemand met autisme schreef me onlangs: 'als ik de wereld kon veranderen, dan zou mijn eerste wens zijn dat iedereen slechts 100 woorden per dag mocht gebruiken'. Oei, dat is voor ons moeilijk, maar wat een zaligheid voor vele mensen met autisme als wij niet teveel 'blabla' gebruiken of 'sociale lijm' (Gunilla Gerland).

En bovenal belangrijk, nu we het toch over ethiek hebben: het respect van schilders en begeleiders tegenover de mensen met autisme, hen zelf zoveel mogelijk verantwoordelijkheid laten nemen, hen laten kiezen, hun vertrouwen niet schaden, hen de waardigheid gunnen die ze verdienen.

Belangrijkst, denk ik, als ik in hun naam mag spreken en waar het hier misschien nog meer om gaat dan om 'kunst', is waardering en waardigheid.

Mensen met autisme zijn geen 'beschadigde versies' van de 'normalen', schreef Jim Sinclair.

Belangrijk is wederzijds respect, bruggen bouwen tussen mensen die verschillend zijn.

Ik denk dat veel mensen met autisme die zoveel 'hel' hebben meegemaakt in het gewone leven, hier in dit project wat 'privé-hemel' hebben gevonden.

De tentoonstelling is er gekomen. Hier zijn duidelijk bruggen gebouwd.

2. Gilles Trehin: Bonjour, je m'appelle Gilles Trehin

Je suis né le 10 janvier 1972 dans la ville de Cagnes sur Mer à l'Ouest de Nice dans le sud-est de la France.

Entre 1974 et 1981 j'ai quitté Cagnes sur Mer pour aller vivre à deux reprises (de 1974 à 1976 et de 1978 à 1981) aux Etats-Unis, dans l'état de New York. Entre ces deux séjours, j'ai vécu dans la région de Paris. Au cours du second séjour aux Etats-Unis, beaucoup d'éléments importants ont permis à mes parents d'entreprendre d'importantes démarches pour que je puisse évoluer dans de très bonnes conditions avec d'autres personnes. Ils m'ont mis dans une classe spéciale où la maîtresse a tout fait pour que je puisse m'intégrer avec les autres élèves. Chose inimaginable en France à la même période, voir même aujourd'hui encore. Je vous expliquerais pourquoi ultérieurement. C'est à cette époque que je commençais à dessiner assidûment et que je construisais des villes en lego. En 1980, j'ai été diagnostiqué à l'âge de 8 ans comme étant atteint du syndrome d'autisme de haut niveau dans la ville de New Haven à proximité de New York par le docteur Cohen après que mes parents avaient cherché à savoir quel handicap je pouvais avoir. Si je vous parle de ces trois éléments c'est qu'ils furent déterminants pour la suite de ma vie.

En 1981, je suis revenu vivre à Cagnes sur Mer. Découvrant le diagnostic révélant mon syndrome autiste de haut niveau, mes parents ont décidé de me faire entrer dans un cours privé car ils redoutaient, à juste titre, que je ne puisse pas suivre le cursus scolaire normal en France inadapté à l'époque aux personnes différentes de la norme majoritaire à laquelle elle s'adresse. Ce problème est encore vrai de nos jours, même si je reconnais qu'il y'a eu quelques brèves améliorations depuis. Malheureusement, faute de moyens financiers, cette école privée a dû fermer en 1983 et entre 1983 et 1984 j'ai été élève dans une école publique où le niveau fut beaucoup plus difficile pour moi. C'est là que j'ai commencé à me rendre compte du décalage qu'il y avait entre le système éducatif américain et français. Parallèlement j'ai continué à dessiner et construire des villes en lego complétées d'avions miniatures sans avoir de but précis.

De 1984 à 1986 j'ai vécu à Londres où j'étais intégré dans un cursus normal au Lycée français de Londres. C'est au cours de cette période que mes constructions en lego et avions miniatures vont aboutir à la création de ma ville imaginaire Urville, après un voyage aux Etats-Unis en 1984. Lors de ce voyage, je me réalisais à quel point le voyage en avion me fascinait car il me permettait de changer radicalement d'environnement et de paysages en quelques heures (ce qui explique ma passion pour l'aviation civile).

Puis je suis revenu vivre de nouveau à Cagnes sur Mer.

De 1986 à 1989 j'ai été au collège entre la 5ème et la 3ème où j'ai eu du mal à trouver ma place, malgré cela j'ai pu faire des amis. Au cours de cette époque j'ai continué à chercher comment Urville allait être en lego. Je me suis rendu compte que je réalisais la ville par rapport aux avions miniatures pour faire un aéroport. Puis je me suis rendu compte que pour qu'il y ait un grand aéroport, il fallait une grande ville. Pour résoudre ce problème je me suis réalisé que je n'avais plus besoin de me contenter de l'espace de ma chambre et construire ma ville en lego, mais que je pouvais la dessiner en me basant sur des plans de rues.

De 1989 à 1990, voyant que j'avais certains potentiels en dessin, mes parents ont décidé de m'inscrire en CAP Céramique pour pouvoir mettre mes potentiels artistiques en valeur, mais j'ai eu des difficultés et j'ai arrêté au bout d'une année. Cependant le projet d'Urville commençait à prendre forme progressivement avec mes premières descriptions géographiques encore très vagues.

De 1990 à 1993, je suis retourné en cours privé (pour les mêmes raisons que je vous ai expliqué antérieurement). J'ai échoué au bac de 1993. A ce moment-là, mon professeur d'Histoire Géographie m'a suggéré de suivre les cours d'histoire à l'université en tant qu'auditeur libre jusqu'en 1995. En cette période j'ai commencé à réaliser un vaste plan du métro d'Urville (aujourd'hui très incomplet), ma première vue générale en format A2 et mes premières descriptions historiques.

De 1995 à 1996, j'ai suivi des cours d'équivalences du bac et je me suis motivé pour pouvoir obtenir ce diplôme à l'arraché, à ma surprise totale. Mes dessins d'Urville devinrent plus construits et l'histoire de la ville commençait à devenir de plus en plus incontournable pour la suite de mon projet. Au cours de cette époque, j'ai travaillé à mi-temps dans un centre de formation en tant qu'aide emploi.

De 1996 à 1999 j'ai suivi un cursus normal d'histoire à l'université où j'ai découvert beaucoup de choses mais où j'ai échoué parce qu'il m'a manqué d'informations qui m'auraient permis de continuer. J'ai commencé à réaliser à cette époque à quel point la consultation d'ouvrages historiques et géographiques m'apportaient de précieuses informations pour mon projet d'Urville.

En 2003 j'ai arrêté mon travail dans le centre pour me consacrer à mon projet d'Urville.

Au cours de cette période, mes dessins et mes descriptions historiques ont enfin été en rapport les uns avec les autres. J'ai également commencé à faire des descriptions historiques liées aux dessins pour mon livre qui sortira prochainement. J'ai fait la 1ère conférence concernant Urville en l'an 2000, la 1ère exposition de mes dessins en 2002 et enfin une 1ère prestation TV en 2003. Ce dernier élément m'a permis de trouver un éditeur, à ma surprise générale. Mais je ne suis encore qu'à mes débuts et j'ai encore un très long apprentissage à faire.

3. Catherine Mouet: Mon projet artistique 'voir le monde comme un puzzle'

Je m'appelle Catherine Mouet. J'ai 33 ans. Jusqu'en 1996, j'ai fait des études de mathématiques. Je n'ai découvert mon syndrome d'Asperger qu'en 2001, à la suite d'une très grande fatigue chronique. Depuis septembre 2000, je travaille chez moi à plein temps sur mon projet artistique.

En mathématiques, j'étais particulièrement intéressée par la topologie, c'est-à-dire la classification des espaces et des ensembles. Les mathématiques n'ont jamais été pour moi une science abstraite, mais bien au contraire une science très concrète qui consiste à manipuler des objets concrets et visuellement palpables que je ressens comme faisant partie de moi-même.

Voir le monde comme un puzzle, c'est décomposer ce qu'on voit en un ensemble de formes disjointes accolées les unes aux autres et ayant chacune une couleur respective. Les formes fondamentales qui la composent sont les formes pleines, les formes creuses à un ou plusieurs trous, et les strates (qui sont des successions de formes creuses qui découlent les unes des autres par de légères déformations). Je manipule ensuite ces objets par un jeu de combinaisons au niveau des formes et des couleurs.

Mon travail me mène également à poser la question 'qu'est-ce les mathématiques?', cette matière qui fascine autant qu'elle repousse, et qui est omniprésente dans notre vie de tous les jours.

«le cerveau chiffonné » :

220×207 encres de chine sur papier.

Je suis partie d'un grand drap chiffonné, une image mentale que j'ai ressentie comme représentation possible du cerveau humain, et je suis arrivée à cet ensemble de 36 pièces différentes ayant la même structure de base, et qui sont liées par un jeu de combinaisons à l'intérieur de chaque partie stratifiée.

Dans les deux exemples, on peut voir les variations au niveau des formes pleines à l'intérieur des strates et en-dehors, et le nombre de strates varie selon que la première strate au centre est plus épaisse ou non, ainsi que l'une des strates au milieu.

L'ensemble des 36 pièces a également la forme d'un cerveau et les pièces ont été placées dans un certain ordre très cohérent. Par exemple, chaque pièce se trouve à côté de son contraire au niveau des parties stratifiées.

« la ratatouille »

200×130 aquarelles sur papier et bordures en laine.

La ratatouille est un plat de légumes typique français. J'en ai extrait des ensembles de formes et de couleurs qui, en les permutant jusqu'à épuisement des possibilités, donnent cet ensemble de 24 ratatouilles toutes différentes. Les bordures en laine reprennent la couleur des poivrons. L'ensemble a lui-même la forme de la ratatouille et chaque pièce est placée selon un ordre très cohérent.